

Nr 67

Utlåtande i anledning av motioner angående den fysiska riksplaneringen samt åtgärder för att stärka allmänhetens insyn i och inflytande över samhällsplaneringen.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats

dels de likalydande motionerna I: 956 av fru *Florén-Winther* och II: 1143 av herr *Ringaby*, i vilka hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsätts för att följa upp arbetet med den fysiska riksplaneringen samt att planen föreläggs riksdagen för godkännande;

dels de likalydande motionerna I: 961 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 1115 av herr *Grebäck m. fl.*, i vilka hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder i syfte att stärka allmänhetens insyn i och inflytande över samhällsplaneringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottet har upptagit motionerna till gemensam behandling.

Motionerna

I de likalydande motionerna I: 956 och II: 1143 framhålles att förarbetena med den fysiska riksplaneringen fortsätter och att en första skiss beräknas vara klar under år 1971. Vissa resultat har redan redovisats i en material-samling som publicerades under sommaren 1969.

En rådgivande expertgrupp har tillkallats för att biträda med metod- och utvecklingsfrågor. Ett stort antal myndigheter, branschorgan och intresseorganisationer är engagerade i det grundläggande inventeringsarbetet. Det kan emellertid ifrågasättas om detta är tillräckligt när det gäller ett för hela svenska folket så betydelsefullt arbete. En parlamentariskt sammansatt kommitté skulle, anser motionärerna, i hög grad bidra till en politisk överblick över arbetet och en allsidig debatt i viktiga frågor.

I de likalydande motionerna I: 961 och II: 1115 anförs att det även i år finns anledning att motionsvägen ta upp demokratifrågorna inom samhällsplaneringen till behandling. Det torde råda allmän enighet om kravet på en vidgad plandemokrati. Den utredning som närmast har att beakta hithörande frågor, byggglagutredningen, torde arbeta till slutet av 1970-talet. Den lag-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 11 saml. Nr 67—68*

stiftning som avses komma till stånd på grundval av utredningsarbetet kommer förmodligen inte att träda i kraft förrän under början av 1980-talet. Uppgiften att skapa en bred debatt om planeringsfrågorna och ett decentraliserat beslutsfattande får, enligt motionärernas mening, inte fördröjas av det utredningsarbete som pågår.

Det är inte så många år sedan ansträngningar för att vidga demokratin i planeringsprocessen möttes med skepsis. Dels anfördes att det endast var frågor för kvalificerade experter, dels trodde man inte att allmänheten skulle vara särskilt intresserad av att engagera sig i planeringsfrågorna. Båda invändningarna anser motionärerna vara felaktiga. Det visar inte minst de senaste årens försök med plandemokrati. Uppkomsten av s. k. byalag visar också att intresset för boendemiljön är stort. Stora fördelar skulle kunna vinnas om föreningar, organisationer och enskilda hade en allmänt accepterad form för att kanalisera sina intressen. Förbättringsförslag behöver då inte komma efter det att planerna fastställts. Debatten skulle kunna bli mer konstruktiv, vilket alla parter skulle tjäna på.

I statens planverks skrivelse den 9 december 1969 till landets byggnadsnämnder rubricerad »Medborgarinsyn i bebyggelseplaneringen» behandlas gällande lagstiftnings möjligheter till insyn.

Verkets skrivelse handlar främst om insynsmöjligheterna och mindre om möjligheterna till reellt inflytande. Man bör hålla isär begreppen insyn och inflytande då det förra endast utgör en förutsättning för det senare. Erfarenheterna visar att aldrig så stora möjligheter till insyn är förfelade om inte viss marknadsföring sker av faktamaterialet. För att intressera och locka till aktivitet i planeringsfrågor måste det givetvis finnas kanaler för påverkan. Det är på denna punkt som ett beslut av riksdagen skulle kunna medföra förbättrade möjligheter. Om lagstiftning inte bedöms böra tillgripas torde uppdrag kunna lämnas åt planverket att utkomma med anvisningar om ett ökat medborgarinflytande.

Avslutningsvis anförts i motionerna.

Allmänhetens berättigade krav på insyn och inflytande på alla nivåer i planeringsprocessen bör snarast tillgodoses genom att bindande skyldigheter om plandemokrati införs för kommunerna. En kontinuerlig marknadsföring av idéer och förslag bör ske på alla plannivåer och i alla stadier av planens upprättande. Kanaler för inflytande bör tillskapas. Politiska och fackliga organisationer, hyresgäströrelsen, stadsdelsråd och byalag samt skolor och andra som visar intresse för planen bör erbjudas möjlighet att avlämna yttrande. Erfarenheterna från de försök som gjorts eller pågår bör tas till vara. Ett par av dem har kort berörts ovan. Modeller för en fördjupad plandemokrati bör, i samarbete med kommunerna, kunna utarbetas utan att man väntar på den nya bygglagstiftningen.

Beträffande motiveringarna i övrigt torde få hänvisas till motionerna I: 956 och II: 1115.

Remissyttrande

Över de båda motionsparen har yttrande inhämtats från *statens planverk*.

Beträffande motionerna I: 956 och II: 1143 är det planverkets uppfattning att den fysiska riksplaneringen kommer att bli ett instrument för rikspolitisk planering vid sidan av övriga instrument som står till förfogande för riksdag och regering såsom t. ex. ekonomisk planering, arbetsmarknads- och bostadspolitik. Arbetet med riksplaneringen skall redovisas under år 1971.

Som motionärerna angivit bedrivs utrednings- och försöksverksamheten i nära kontakt med myndigheter, organisationer och experter som bidrar med sakunderlag och erfarenhetsmaterial. Enligt planverket torde man kunna förutsätta att resultatet — den s. k. skissen till en fysisk riksplan — blir föremål för allmän politisk debatt, och mot denna bakgrund kan planverket inte finna att det pågående arbetet skulle främjas av att en parlamentarisk kommitté tillsätts.

Planverket anför att i den av motionärerna i motionerna I: 961 och II: 1115 omnämnda skrivelsen av den 9 december 1969 framhålls att lagen ger kommunerna rätt, men inte skyldighet, att hemlighålla planhandlingar. Det är sålunda inom ramen för gällande lagstiftning möjligt för kommunerna att bereda allmänheten öppen insyn i planeringsarbetet. Enligt vad verket erfarit, har dess skrivelse över lag mottagits välvilligt av kommunerna, och numera föreligger hos kommunerna en utbredd villighet och i övrigt goda förutsättningar för en vidgad insyn i planeringsarbetet.

Som ovan nämnts hindrar inte gällande lagstiftning en vidgad insyn i planeringsarbetet. Det kan emellertid med fog hävdas — vilket även torde vara motionärernas mening — att lagstiftningen å andra sidan heller inte lämnar tillräckligt stöd åt kravet på medborgarinsyn. Som redan antytts kan dock förväntas att kommunerna även utan uttryckligt stöd i lagen avser att med olika medel förbättra insynen, skulle emellertid den fortsatta utvecklingen utvisa att denna förväntan inte infrias, torde planverket få anledning överväga att genom hänvändelse till Kungl. Maj:t väcka frågan om lagstiftningsåtgärder.

De av motionärerna förordade åtgärderna torde därför enligt verket i nuvarande läge kunna anstå. På längre sikt kan behovet av stöd i lagstiftningen för kravet på insyn väntas bli beaktat i pågående lagstiftningsarbete. Framför allt torde bygglagutredningen samt offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén komma att behandla denna fråga.

Utskottet

I de likalydande motionerna I: 956 och II: 1143 hemställs att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsätts för att följa upp arbetet med den fysiska riksplaneringen samt att riksplanen föreläggs riksdagen för godkännande.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att arbetet med den fysiska riksplaneringen är av stor betydelse. Enligt utskottets mening vore det från principiell synpunkt i och för sig önskvärt om en parlamentariskt sammansatt kommitté haft möjligheter att deltaga i arbetet med riksplanen. Resultatet av planarbetet kommer emellertid redan under nästa år att redovisas. I detta läge finner utskottet det inte lämpligt att nu förorda att av motionärerna föreslagen kommitté tillsätts.

Beträffande motionärernas yrkande att planen skall föreläggas riksdagen för godkännande vill utskottet hänvisa till ett av civilministern den 6 november i år lämnat interpellationssvar i andra kammaren. I svaret anfördes bl. a. att regeringen har för avsikt att anmäla frågan om fysisk riksplanering för riksdagen när arbetet med planen avslutats i civildepartementet.

I motionerna I: 961 och II: 1115 föreslås att åtgärder vidtas för att stärka allmänhetens insyn i och inflytande på samhällsplaneringen.

Utskottet instämmer med statens planverk när verket anför att lagstiftningen inte hindrar en vidgad insyn i planeringsarbetet men att den inte heller lämnar tillräckligt stöd åt kravet på medborgarinsyn. De initiativ som tagits av verket för att upplysa om gällande lagstiftnings möjligheter till insyn i planärenden synes tillfredsställande. Enligt utskottets mening torde emellertid ytterligare åtgärder böra vidtas för att stärka allmänhetens möjligheter till samråd och inflytande i planarbetet och därmed tillgodose kraven på vidgad s. k. plandemokrati. Utskottet anser att det bör undersökas om man genom lagstiftning eller på annat sätt kan öka medborgarinflytandet i planprocessen. Detta synes böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer utskottet,

- 1) att de likalydande motionerna I: 956 och II: 1143 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd samt
- 2) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 961 och II: 1115 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 17 november 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eric Peterson (fp)*, Helge Karlsson (s)*, Kilsmo (fp), Karl Gustav Pettersson (s), fröken Stenberg (m), herrar Hansson (s), Nyquist (s)*, Blomquist (m), Ove Karlsson (s), fröken Pehrsson (cp) och herr Andreasson (cp);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp)*, Rimås (fp)*, fru Ekroth (s), herrar Johansson i Skärstad (cp), Wiklund i Härnösand (s), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m) och Bergqvist (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Helge Karlsson*, *Karl Gustav Pettersson*, *Hansson*, *Nyquist*, *Ove Karlsson*, fru *Ekroth*, herrar *Wiklund* i Härnösand, *Hugosson* och *Bergqvist* (samtliga s), vilka ansett,

dels att det stycke i utskottets utlåtande på s. 4 som börjar med orden »Utskottet instämmer med statens planverk» och slutar med orden »böra ges Kungl. Maj:t till känna» bort ersättas av text med följande lydelse:

»Utskottet instämmer med statens planverk i att lagstiftningen inte hindrar en vidgad insyn i planeringsarbetet men att den inte heller lämnar tillräckligt stöd åt kravet på medborgarinsyn. De initiativ som tagits av verket för att upplysa om gällande lagstiftnings möjligheter till insyn i planärenden synes tillfredsställande. Utskottet vill vidare erinra om att såväl offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén som bygglagutredningen kommer att behandla de i motionerna aktualiserade problemen. Utskottet anser att resultatet av pågående verksamhet bör avvaktas innan ställning tas till i motionerna upptagna spørsmål.»

dels att utskottets hemställan under 2) bort ha följande lydelse:

»2) att de likalydande motionerna I: 961 och II: 1115 inte må föranleda någon riksdagens åtgärd.»